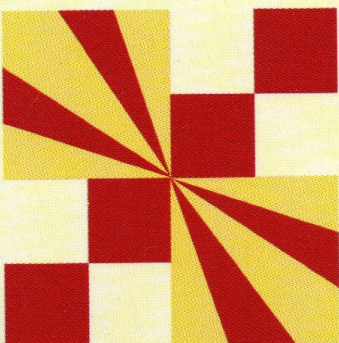

Институт за македонска литература

МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИ КНИЖЕВНИ, КУЛТУРНИ И ЈАЗИЧНИ ВРСКИ

Зборник на трудови 4

МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИ
КНИЖЕВНИ, КУЛТУРНИ И ЈАЗИЧНИ ВРСКИ

ISBN 978-608-4744-00-9, КНИГА IV, 1 – 773, Скопје 2014.

МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИ
КНИЖЕВНИ, КУЛТУРНИ И ЈАЗИЧНИ ВРСКИ

Зборник на трудови од IV Меѓународен научен собир
Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични врски
одржан во Охрид од 27 до 29 септември 2013.

КНИГА IV

Издавач: Институт за македонска литература при Универзитетот
„Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Григор Прличев 5, Скопје, Р Македонија

За издавачот: д-р Маја Јакимовска-Тошиќ

Редакција: Маја Јакимовска-Тошиќ, Валентина Миронска-Христовска, Наташа Аврамовска,
Јасмина Мојсијева-Гушева, Сарита Трајанова, Дарин Ангеловски

Уредник: Маја Јакимовска-Тошиќ

Извршни уредници: Сарита Трајанова, Дарин Ангеловски

Рецензенти: Маја Јакимовска-Тошиќ, Валентина Миронска-Христовска,
Јасмина Мојсијева-Гушева, Соња Стојменска-Елзесер, Наташа Аврамовска, Илија Велев,
Лорета Георгиевска-Јаковлева, Катица Трајкова, Веселинка Лаброска, Ана Мартиноска,
Ленка Татаровска, Александар Прокопиев

Лектура на македонските текстови: Сузана В. Спасовска

Лектура на хрватските текстови: авторска

Адреса на Редакцијата:

Институт за македонска литература, Скопје, Григор Прличев 5, 1000 Скопје

Компјутерска подготовка и печат: Винсент Графика, Скопје

Тираж: 400 примероци

Објавувањето на Зборникот финансиски го помогна
Министерството за култура на Република Македонија

ISBN 978-608-4744-00-9

EAN 9786084744009

ПЛЕНАРНИ РЕФЕРАТИ 11-63

Goran Kalogjera
GANE TODOROVSKI – PROMOTOR (PROMICATELJ) HRVATSKE
KNJIŽEVNOSTI U MAKEDONIJI 13

Zlatko Kramarić
JUGOSLAVENSKA IDEJA U KONTEKSTU POSTKOLONIJALNE KRITIKE 25

МЕДИЕВИСТИКА 65-172

Емилија Црвенковиќ
ХРВАТСКИТЕ ПОВЕСТИ И МАКЕДОНСКИТЕ ПОВЕСТИ
ОД МЕДИЕВИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА 65

МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИ КНИЖЕВНИ, КУЛТУРНИ И ЈАЗИЧНИ ВРСКИ

Илија Велев
МАКЕДОНСКАТА ЛЕСНОВСКА БИБЛИЈА ОД СРЕДИНАТА НА ХУИ ВЕК ВО
ХАЗУ 71

Марија Јаковска
ТАПАЦИРАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИТЕ ПОВЕСТИ
ОД МЕДИЕВИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА 81

Зборник на трудови од Меѓународниот научен собир
Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични врски
одржан во Охрид од 27 до 29 септември 2013

Sanja Zubčić
МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИТЕ ПОВЕСТИ И МАКЕДОНСКИТЕ ПОВЕСТИ
ОД МЕДИЕВИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА 91

ВЛОГОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ И НА ХРВАТСКИТЕ РАКОНСКИ
БОГАТУВАЊЕТО НА ЦРКВНОСЛОВЕНСКИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД 111

Марија Ангеловска-Панова
МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИТЕ ПОВЕСТИ И МАКЕДОНСКИТЕ ПОВЕСТИ
ОД МЕДИЕВИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА 129

Tea Potočnjak
KOMPARATIVNO-TIPOLOŠKA PROJEKCIJA
PRODUKCIJE HRVATSKE I MAKEDONSKO-
VNE KNJIŽEVNOSTI 141

Институт за македонска литература

Скопје, 2014

КНИГА IV

Издавач: Институт за македонска литература при Универзитетот
„Св. Климент Охридски“ во Скопје, Грвчар Прометис 5, Скопје, Р. Македонија

За издавачот: д-р Мила Павловска-Тошиќ

Редакција: д-р Елена Трајковска-Тошиќ, Валентина Мирковска-Христовска, Наташа Аврамовска,

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

811 163.3:811.163.42 (062)

811 163.42:811 163.3 (062)

821 163.3:821.163.42.091 (062)

821 163.42:821.163.3].091 (062)

МАКЕДОНСКО-хрватски книжевни, културни и јазични врски: зборник на трудови
од Меѓународниот научен собир Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични
врски одржан во Охрид од 27 до 29 септември 2013 - Скопје: Институт за
македонска литература, 2014. - 773 стр., 24 см

Фусноти кон трудовите. - Библиографија и Summaгу кон трудовите

ISBN 978-608-4744-00-9

а) Македонски јазик - Хрватски јазик - Компаративни истражувања - Собири б)
Хрватски јазик - Македонски јазик - Компаративни истражувања - Собири в)
Македонска книжевност - Хрватска книжевност - Компаративни истражувања
Собири г) Хрватска книжевност - Македонска книжевност - Компаративни
истражувања - Собири

COBISS.MK-ID 96014346

СОДРЖИНА

ПЛЕНАРНИ РЕФЕРАТИ	11-63
Goran Kalogjera GANE TODOROVSKI – PROMOTOR (PROMICATELJ) HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI U MAKEDONIJI	13
Zlatko Kramarić JUGOSLAVENSKA IDEJA U KONTEKSTU POSTKOLONIJALNE KRITIKE	25
МЕДИЕВИСТИКА	65-172
Емилија Црвенковска ХРВАТСКИТЕ ПАЛЕОСЛАВИСТИ ЗА МАКЕДОНСКИОТ ВЛОГ ВО СТАРΟΣЛОВЕНСКИОТ/ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИОТ ЈАЗИК	67
Илија Велев МАКЕДОНСКАТА ЛЕСНОВСКА БИБЛИЈА ОД СРЕДИНАТА НА XVI ВЕК ВО ХАЗУ	77
Маја Јакимовска-Тошиќ ЗАПАДНОЕВРОПСКИТЕ МОТИВСКИ ТРАНСФОРМАЦИИ ВО МАКЕДОНСКАТА И ВО ХРВАТСКАТА СРЕДНОВЕКОВНА БЕЛЕТРИСТИКА ...	85
Sanja Zubčić LEKSIK ZA HRANU I PIĆE U HRVATSKIM CRKVENOSLAVENSKIM TEKSTOVIMA	103
Лилјана Макаријоска ВЛОГОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ И НА ХРВАТСКИТЕ РАКОПИСИ ВО ЗБОГАТУВАЊЕТО НА ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД	113
Маја Ангеловска-Панова МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИ ДУХОВНИ ИНТЕРАКЦИИ ВО КОНТЕКСТ НА БОГОМИЛСКО-ПАТАРЕНСКИТЕ ИДЕИ	129
Saša Potočnjak KOMPARATIVNO-TIPOLOŠKA PROUČAVANJA ORATORSKO-PROZNE PRODUKCIJE HRVATSKE I MAKEDONSKE SREDNJOVJEKO VNE KNJIŽEVNOSTI	141
Весна Костовска ГЛАГОЛИТЕ СО ПРВА КОМПОНЕНТА БЛАГО– ВО МАКЕДОНСКИТЕ И ВО ХРВАТСКИТЕ ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИ ТЕКСТОВИ	155
Наталија Андријевска ГЛАГОЛИТЕ СО ПРЕФИКС ДО– ВО ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИОТ ЈАЗИК ОД МАКЕДОНСКА И ОД ХРВАТСКА РЕДАКЦИЈА	161

КУЛТУРНА ИСТОРИЈА 173-259

Валентина Миронска-Христовска
АСПЕКТИ ОКОЛУ МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИТЕ КНИЖЕВНО-КУЛТУРНИ
РЕЛАЦИИ ВО XIX ВЕК 175

Васил Тоциновски
НОВИ СТРАНИЦИ ЗА КОНЗУЛОТ АНДРЕЈА Д. ПЕТКОВИЧ 193

Науме Радически
ПРАВОСЛАВНОТО „НЕ“ И КАТОЛИЧКОТО „ДА“ ЗА ОБЈАВУВАЊЕТО НА
ЗБОРНИКОТ НА МИЛАДИНОВЦИ 205

Marina Rončević, Branka Blažević
ISTRAŽIVANJE VIŠEJEZIČNOSTI I NACIONALNOG IDENTITETA MAKEDONACA
DRUGE GENERACIJE U MULTIKULTURALNOJ SREDINI GRADA RIJEKE 219

Славчо Ковилоски
ЕУГЕН КВАТЕРНИК ЗА ИСТОЧНОТО ПРАШАЊЕ И МАКЕДОНИЈА 229

Стефан Пановски
МАКЕДОНСКО-ИЛИРСКИТЕ ОДНОСИ КОН КРАЈОТ НА III ВЕК СТЕ. 237

ЛИНГВИСТИКА 261-336

Веселинка Лаброска, Лидија Тантуровска
ЗА НЕКОИ ЛЕКСИЧКИ (НЕ)СООДВЕТСТВА ВО ХРВАТСКИОТ И ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 263

Славица Велева
ИМЕНКИТЕ ШТО ОЗНАЧУВААТ ЛИЦА ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО
ХРВАТСКИОТ ЈАЗИК ОД ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ АСПЕКТ 271

Mirjana Crnić Novosel, Maja Opašić
PRILOG KONTRASTIVNOJ ANALIZI HRVATSKIH I MAKEDONSKIH FRAZEMA S
ONIMSKOM SASTAVNICOM 281

Славомира Рибарова
ЗА ПРЕВЕДУВАЊЕТО НА НЕКОИ КУЛТУРНО СПЕЦИФИЧНИ ФРАЗЕМИ 297

Васил Дрвошанов
ИЗРАЗУВАЊЕТО НА КРВНИТЕ СРОДНИЦИ ПО НАГОРНА ЛИНИЈА ВО
ХРВАТСКАТА КНИГА РАСКАЗИ *SUŠAČKO PORODNE* ОД ВАСИЛ ТОЦИНОВСКИ
И НИВНОТО СООДВЕТНО ИЗРАЗУВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 305

Мери Момировска
СОПСТВЕНИТЕ ИМИЊА ВО ПОГРАНИЧНИТЕ ЕТНИЧКИ И ЈАЗИЧНИ РЕГИОНИ
ВО МАКЕДОНИЈА И ВО ХРВАТСКА 323

Марина Спасовска
НАЧИНИ НА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ИНФИНИТИВОТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО
ХРВАТСКИОТ ЈАЗИК 331

СОВРЕМЕНИ КНИЖЕВНИ ПРОНИКНУВАЊА	337-538
Лидија Капушевска-Дракулевска БРАНИМИР ДОНАТ И ВЛАДА УРОШЕВИЌ КАКО ИНАУГУРАТОРИ НА ФАНТАСТИКАТА ВО ХРВАТСКАТА И ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОС ...	339
Јасмина Мојсиева-Гушева МАКЕДОНСКАТА И ХРВАТСКАТА ТРАНЗИЦИСКА ПРОЗА	351
Branka Kalogjera AUTOBIOGRAFSKA PROZA АТИПІСНОГ МАКЕДОНСКОГ ИМИГРАНТА	361
Наташа Аврамовска РОМАНОТ СВЕДОШТВО „КАКО ДА МЕ НЕМА“ ОД СЛАВЕНКА ДРАКУЛИЌ	373
Ivana Žužul “PRAVA” MUŽEVNA ŽENA О RODNOJ TRANSGRESIVNOSTI U <i>DNEVNIKU</i> DRAGOЈLE JARNEVIĆ	389
Соња Стојменска-Елзесер ЛУДИСТИЧКИОТ РОМАН АУРОН ОД ЈАСНА ХОРВАТ	405
Andrijana Kos-Lajtman NARATIVNA ULOGA GRAFIJE I GRAFEMA U ROMANIMA <i>AZ JASNE HORVAT I PUPAK SVIJETA</i> VENKA ANDONOVSKOG	415
Луси Караниколова „ЖЕНСКИОТ МЕНТАЛИТЕТ“ ВО РАСКАЖУВАЧКАТА ПРОЗА НА ЈОСИП КОЗАРАЦ (ЗА ЛЉУБОВТА, ЕРОТИКАТА И СЕКСУАЛНОСТА ВО „ТЕНА“ И „МИРА КОДОЛИКЕВА“)	443
Весна Мојсова-Чепишевска НОВИ ТЕМИ И ПРИСТАПИ ВО НАЈНОВАТА ХРВАТСКА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА	455
Ана Мартиноска СЛАВЕНКА ДРАКУЛИЌ ВО МАКЕДОНИЈА (ИЛИ ЗА ЖЕНАТА, ЖРТВАТА И УМЕТНОСТА)	467
Гоце Смилевски ТОЛКУВАЊЕ НА СОНИШТАТА, ТОЛКУВАЊЕ НА ЕГЗИЛОТ	479
Марија Ѓорѓиева-Димова ТЕОРЕТСКАТА ФИКЦИЈА КАКО КОМПАРАТИВЕН МОДЕЛ НА ТОЛКУВАЊЕ	491
Африм Реџеџи ХАРМОНИЈА	507
Sanja Grakalić Plenković, Tatjana Šepić PRVA ANTOLOGIЈA МАКЕДОНСKE NOVELE NA HRVATSKOM JEZIKU (SUVRREMENA МАКЕДОНСКА NOVELA, IZBOR I POGOVOR PETAR KEPESKI, ZAGREB, MATICA HRVATSKA 1964.)	513

Марина Даниловска ВЕШТЕРКИТЕ ОД БАЛКАНОТ ВО РОМАНИТЕ „ВЕШТИЦА“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ И „ЛУНА“ ОД РОБЕРТ НАПРТА	525
ИНТЕРКУЛТУРНИ КОМУНИКАЦИИ	
539-648	
Анастасија Ѓурчинова СПИСАНИЕТО <i>LA VATTANA</i> ОД РИЕКА – ПОСРЕДНИК МЕЃУ МАКЕДОНСКАТА, ХРВАТСКАТА И ИТАЛИЈАНСКАТА КУЛТУРА	541
Борјана Прошев-Оливер ПРЕВЕДУВАЊЕ НА КУЛТУРАТА	553
Звонко Танески ПРИЕМОТ НА КНИЖЕВНИТЕ ПРЕВОДИ НА ДЕЛАТА ОД МИЉЕНКО ЈЕРГОВИЌ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ВО СЛОВАЧКИОТ И ВО ЧЕШКИОТ КУЛТУРЕН АРЕАЛ	565
Mirta Bijuković Maršić, Marina Đukić MEDIJSKI POSREDOVANA KULTURNA MEMORIJA - ZAZIRU LI SUVREMENI MEDIJI OD KULTUROLOŠKIH SADRŽAJA?	585
Дарин Ангеловски ИНТЕРКУЛТУРНИ СРЕДБИ: МАКЕДОНСКАТА И ХРВАТСКАТА НАУЧНА МИСЛА ВО ПРОЕКТОТ ФИЛОЛОШКИ СТУДИИ	611
Domagoj Tomas DOPRINOS DON IVANA TOMASA U ČASOPISU <i>BLAGOVJEST</i>	621
Сарита Трајанова МЕНАЏМЕНТОТ НА КУЛТУРАТА ВО ЕДУКАЦИЈАТА НА ЈАВНИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ: МАКЕДОНСКИ И ХРВАТСКИ ИСКУСТВА	637
ПОЕТСКИ РЕЛАЦИИ	
649-702	
Димитар Пандев МИСИРКОВИОТ ЗАГЛЕД ВО ПРЕРАДОВИЌЕВИОТ „ПАТНИК“	651
Катица Кулавова КАНОНСКОТО И АНТИКАНОНСКОТО ВО ПОЕЗИЈАТА НА ДАНИЕЛ ДРАГОЈЕВИЌ	661
Кристина Николовска СВЕТЛИНАТА НА ПОЕЗИЈАТА НА АНТЕ СТАМАЌ	669
Ранко Младеноски МАКЕДОНЕЦОТ К. МИЛАДИНОВ КАЈ ХРВАТОТ С. ТОМАШ	679
Estela Vanov-Depore IZVEDBENI ASPEKTI HRVATSKOG I MAKEDONSKOG BALADNOG PJSNIŠTVA	689

ДРАМА, ТЕАТАР 703-773

Ангелина Бановиќ-Марковска
ВАЖНО Е ДА СИ ГЛЕМБАЈ СЕЛЕКТИВНАТА ГЕНЕТИКА НА
КАПИТАЛОТ 705

Ivica Baković
POLITIKA RAMĆENJA U HRVATSKOJ I MAKEDONSKOJ DRAMI
DEVEDESETIH 715

Катерина Петровска-Кузманова
ETHOTEATROЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА МАКЕДОНСКО-ХРВАТСКИ
ПАРАЛЕЛИ 727

Lucija Ljubić
ŽENSKI GLUMAČKI MEMOARI I HRVATSKO KAZALIŠTE 737

Antonija Vranješ
DIOGENOV PARADOKS U INTERPRETACIJI SUVREMENE MAKEDONSKE
DRAME “DIOGENOV PARADOKS“ TOME ARSOVSKOGA 749

Monika Bregović
POBUNA NA LEDENOM OTOKU 759

Branko Maretić
MEĐUNARODNA KULTURNA SURADNJA REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE
MAKEDONIJE (обраќање) 768

Белешка за изданието „Македонско-хрватски книжевни,
културни и јазични врски“ 772

ПЛЕНАРНИ РЕФЕРАТИ

РАНКО МЛАДЕНОСКИ

МАКЕДОНЕЦОТ К. МИЛАДИНОВ КАЈ ХРВАТОТ С. ТОМАШ

д-р Ранко Младеноски, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце
Делчев“ во Штип
претходно соопштение

УДК 821.163.42-31:398.8(=163.3)
821.163.42-2:398.8(=163.3)

Во трудот се елаборира присуството на македонскиот културен деец од 19 век Константин Миладинов во две книжевни дела на хрватскиот современ автор Стјепан Томаш. Имено, соработката меѓу хрватскиот бискуп и мецена Јосип Јурај Штросмаер и Константин Миладинов за објавувањето на знаменитиот Зборник на браќата Миладиновци нашла свој одраз во романот „Златоустиот“ (*Zlatousti*, 1993, преведен на македонски јазик во 2007 година) и во драмата „Златоустиот или тажниот дом хрватски“ (*Zlatousti ili tužni dom hrvatski*, 1995) од хрватскиот писател Стјепан Томаш. И во двете хрватски книжевни дела е претставена средбата меѓу Миладинов и Штросмаер во врска со објавувањето на Зборникот од македонски народни песни. Интересен е податокот дека во драмата дијалогот меѓу Штросмаер и Миладинов се води на хрватски (Штросмаер) и на македонски јазик (Миладинов). Во овој труд накратко ќе бидат изложени и историските околности под кои е објавен Зборникот на Миладиновци, а ќе се елаборира одразот на тој настан во современата хрватска книжевност и неговото влијание врз натамошното продлабочување на културните врски меѓу Македонија и Хрватска.

Клучни зборови: Миладинов, Штросмаер, Зборник, народни песни, Томаш.

1. Вовед

Една од многубројните алки од синцирот на македонско-хрватските (или хрватско-македонските) книжевни и воопшто културни врски ја претставуваат тројца значајни личности од двете земји – Јосип Јурај Штросмаер, Константин Миладинов и Стјепан Томаш. Нив ги поврзува

познатиот Зборник од македонски народни песни од браќата Миладиновци објавен во Загреб во 1861 година. Но, на почетокот да се потсетиме сосема накратко на животните патеки и на делата од тројцата културни дејци – двајца Хрвати и еден Македонец.

Јосип Јурај Штросмаер е роден во 1815 година. Тој е хрватски бискуп, доктор по теологија, политички деец, иницијатор и финансиер при формирањето на Универзитетот и Академијата во Загреб, хрватски мецена кој се залага за културно воздигнување на сите јужнословенски народи во 19 век. Умира во 1905 година во Гаково. За Универзитетот и за Академијата Штросмаер вели:

„Вашата задача, заедно со мене, е да се работи на тоа поле Универзитетот да го оформиме целосно, а Академијата да ја помогнеме и да ја поткрепиме и сите нејзини благородни намери да ги поддржиме. Меѓутоа, ги молам и ги преколнувам моите противници да си имаат работа само со мене и – ако е тоа возможно – мене нека ме сотрат, но нека не го гибаат народот и неговите институции. ACADEMIA SIT UTIEST, AUT NON SIT (Академијата да биде каква што треба да биде, или нека ја нема воопшто). Тоа е моето начело коешто јас со сета енергија од душата моја ќе го бранам, додека сум жив“.

(Томаш, 2007: 18-19).

Константин Миладинов е роден во 1830 година во Струга. (Поленакović, 1989: 28). Миладинов е македонски културен деец од 19 век, студент во Русија, автор на 15-тина македонски поетски бисери, преведувач, собирач на македонски народни умотворби, редактор на Зборникот од македонски народни песни собрани од него и од неговиот повозрасен брат Димитрија Миладинов, упорен трагач по финансии за објавувањето на Зборникот, автор на првиот диференцијален хрватско-македонски речник, Штросмаеров штитеник... Константин Миладинов умира во 1862 година во цариградските зандани. Во Предговорот кон Зборникот Константин, меѓу другото, пишува:

„Воопшче сиве песни, освем неколку малобројни, имаат печат од народното просто, јасно и силно творчество, кое така живо трогат срцата ни. Народот наш в најголемата простота развил в себеси божевата умствена дарба“.

(Миладиновци, 1983: 10).

Стјепан Томаш е роден во 1947 година. Современ хрватски книжевен автор чии дела се преведени на повеќе јазици, член-соработник на Хрватската академија на науките и уметностите, добитник на бројни награди. Автор на романите „Граѓани од прво колено“ (*Građani u prvom koljenu*, 1975), „Танинскиот квартал“ (*Taninska četvrt*, 1980), „Златоустиот“ (*Zlatousti*, 1993), „Српскиот бог Марс“ (*Srpski bog Mars*, 1995), „Емигранти“ (*Emigranti*, 1998) и други, на збирките раскази „Светиот бунар“ (*Sveti bunar*, 1972), „Кој тропа ќе му отворат“ (*Tko kuca otvorić će mu se*, 1975), „Смртен час“ (*Smrtna ura*, 1983), „Живот во провинција“ (*Život u provinciji*, 1989) и

други, автор на драмите „Смртен час“ (*Smrtna ura*, 1989) и „Златоустиот или тажниот дом хрватски“ (*Zlatousti ili tužni dom hrvatski*, 1995), како и на романите за деца „Молецот и ноќниот чувар“ (*Moljac i noćni čuvar*, 1982), „Мојот татко спие со ангелите“ (*Moј tata spava s anđelima*, 1992), „Мал воен дневник“ (*Mali ratni dnevnik*, 1994) и така натаму. (Томаш, 2005: 221-222). Во романот „Златоустиот“ за Штросмаер ќе напише:

„Исполнувајќи го животниот завет, му се случувало, одвреме навреме, и нешто од она што ја сочинува поубавата страна од животот на грешниците кои не се надеваат оти ќе направат големи дела, свесни за своите слабости: би се испокарал со Фрањо Јосип или со светиот Отец, со Папата, би се надмудрувал со европските или со српските политичари, би одговорил на љубезното писмо од некоја кнегиња или грофица, би купил слика од Бонифациј или Овербек, би го надгледувал штедливиот Рачки да не паднал случајно во искушението на расипништвото, би застрелал по некој вепар во своите шуми, би се напил траминец од своите подруми, би отпатувал во Крапинските Бањи за да ја презими долгата славонска зима...

Во моментот на човечка слабост си изградил себеси гробница за воодушевување, во подземјето на катедралата: ако веќе не може да ужива мртвото тело, барем живото око нека се радува!“. (Томаш, 2007: 116).

2. Константин како лик во хрватски роман

Што е тоа што ги поврзува тројцата значајни културни дејци од македонската и од хрватската историја, а со тоа и сите нас, Македонците и Хрватите, како два народа и две култури? Тоа е, како што веќе нагласивме во воведниот дел, Зборникот од македонски народни песни на браќата Димитрија и Константин Миладиновци објавен на 24 јуни 1861 година во Загреб – Зборник кој во 19 век ги поврза животните судбини на Јосип Јурај Штросмаер и Константин Миладинов, Зборник кој, како што може да се забележи, продолжува да нè поврзува и нас во современоста наша низ релациите Константин Миладинов – Стјепан Томаш, Јосип Јурај Штросмаер – Стјепан Томаш.

За што, всушност, станува збор? Општопознато е дека хрватскиот мецена Јосип Јурај Штросмаер го финансираше печатењето на Зборникот на Миладиновци. Имено, откако Константин Миладинов не успеа во Русија да најде финансиер и издавач за веќе собраниот фолклорен материјал, во 1860 година се сретна во Виена со хрватскиот бискуп Штросмаер при што бискупот прифати да го финансира печатењето на Зборникот, а Константин да го транскрибира материјалот од грчката алфавета на македонска кирилица. По престојот на Константин во Ѓаково и во Загреб и по

неколкумесечната работа врз транскрипцијата и редактурата, Зборникот излезе од печат во јуни 1861 година. За средбата и соработката меѓу Константин Миладинов и Јосип Јурај Штросмаер, хрватскиот македонист Горан Калоѓера пишува:

„Заминувањето на Константин од Москва условено е првенствено од неговото сериозно нарушено здравје, но и од оправданото незадоволство што го чувствувал од одредени московски кругови кои не покажувале никаков интерес да го помогнат финансиски издавањето на собраните македонски песни, игри, обичаи, верувања, лични имиња и презимиња, пословици и гатанки кои лежеле во неговата фиока подготвени за печатење. Освен тоа, тука е и братовиот повик да се врати во сончевиот Охрид за натамошно заедничко дејствување. Обраќањето до хрватскиот бискуп за помош најверојатно е поттикнато од Штросмаеровите меценски успеси меѓу јужнословенските народи кои тој ги помагал со завидни финансиски средства. Нивниот прв состанок се случил во Виена каде што бискупот го примил Константина, разговарал со него при што на бискупот му бил даден на увид богат фолклорен материјал што Константин го донел со себе. Во своите мемоари од 1885 година Штросмаер си спомнува за нивниот состанок и го нагласува моментот кога забележал дека песните се запишани со грчки букви па му префрлил на Константина: 'Ти велам Миладинов, ако мислиш да ти ги објавам песните, треба да се откажеш од грчките букви. Грците ви донесоа многу несреќи и беди, та затоа остави ги нивните букви и прифати ги словенските'. На таа забелешка од бискупот, Константин одговорил: 'Блажена да е устата која изрече таква желба. Ќе бидам најсреќниот човек на светот кога ќе го направам тоа'. Нема причина да се сомневаме дека разговорот меѓу нив се одвивал на ваков начин, зашто веднаш по доаѓањето во Ѓаково, Константин го подготвил сиот материјал за печатење, препишувајќи го на кирилица“. (Калоѓера, 2005, 16-17).

Овој сегмент од македонската, но истовремено и од хрватската културна историја нашол свој одраз во романот „Златоустиот“ (Zlatousti, 1993, преведен на македонски јазик во 2007 година), но и во драмата „Златоустиот или тажниот дом хрватски“ (Zlatousti ili tužni dom hrvatski, 1995) од современиот хрватски писател Стјепан Томаш. Имено, во романот „Златоустиот“ има еден сосема краток фрагмент за средбата меѓу Штросмаер и Миладинов којшто е значаен и за хрватската и за македонската културна историја, а што го пренесуваме во целост од македонското издание на романот:

„Дојде кај мене Константин Миладинов, триесетгодишен маж од Македонија, симпатичен и кроток, но со испиени очи и со еден страдалнички изглед. Ми раскажа за своето патешествие и за премрежијата со кои се соочил од Киев до Москва и Петроград, барајќи за сето тоа време

добротвор кој би му ги печател македонските народни песни. Православните, вели, постојано му ја покажувале вратата која на улица води: 'Надвор од Русија!'

Миладинов е загрижен православен маж, противник на прифаќањето на гркокатоличката вера од страна на македонските православни верници.

Го сместив во мојата семинарија и тој интензивно ги препишуваше песните – на кирилица, речиси три месеци. Беа, имено, напишани со грчко писмо. Не се ни осмелувал песните на македонска кирилица да ги печати. Воопшто и не помислувал на тоа!

Во Загреб, во печатницата на Јакиќ, му го платив печатењето на песните на македонски народен јазик. На кирилско писмо. Со наслов „Б’лгарски народни песни од братја Миладиновци Димитрија и Константина“. Ќе излезат наскоро од печатницата.

Зборникот содржи 674 песни собрани ширум Македонија, а многу од нив се од охридскиот и од струшкиот крај“. (Томаш, 2007: 80-81).

Овој сосема краток дел од романот, во кој наратор е самиот Штросмаер, претставува фрагмент од фиктивниот дневник на хрватскиот бискуп. Овој дневник, всушност, и не е сосема фиктивен (како книжевно-уметничка имагинација) затоа што се базира врз автентичен настан за кој говори и Штросмаер во своите мемоари, а за што пишува и Смичиклас, еден од биографите на славниот хрватски бискуп. (Калоџера, 2005, 16-17).

Со овој сегмент од романот „Златоустиот“ на Томаш објавен во последната деценија на 20 век во Хрватска (Осиек), со присуството на Константин Миладинов како лик во еден современ хрватски роман, всушност, се обновува онаа културна врска (соработка) меѓу македонскиот и хрватскиот народ реализирана некаде во втората половина на 19 век благодарение на Македонецот Константин Миладинов и на Хрватот Јосип Јурај Штросмаер.¹

3. Константин Миладинов во хрватска драма

Таа средба меѓу Константин Миладинов и Јосип Јурај Штросмаер, како што веќе посочивме, е дел и од драмата „Златоустиот или тажниот дом хрватски“ (*Zlatousti ili tužni dom hrvatski*, 1995) од истиот хрватски автор – Стјепан Томаш. Овде, во драмата, дијалогот меѓу хрватскиот бискуп и македонскиот поет се води на два јазика – хрватски и македонски – со што на директен начин преку јазичниот идентитет се прокламира идејата за

¹ За релацијата Јосип Јурај Штросмаер – Константин Миладинов и за околностите во кои е објавен Зборникот на браќата Миладиновци, да се погледне и: Kalogjera, 2011: 155-159. За истото да се види и: Тодоровски, 1990: 5-10.

симбозата на двете култури, на двата народа. Ја приложуваме овде сцената од драмата на Томаш во којашто е прикажана средбата меѓу Штросмаер и Миладинов (слика 2, сцена 3):

3. prizor

/Začuје se kucanje na ulaznim vratima i Tordinac izađe. Ubrzo se vrati/. Stigao je mladi Konstantin Miladinov... Obećali ste ga primiti.

STROSSMAYER: Neka uđe.

KONSTANTIN: Hvaljen Isus, preuzvišeni gospodine biskupe...

STROSSMAYER: Navijeke.

KONSTANTIN: Neizmerno sum na Vas blagodaren, što ste me primile, što ćete me saslušate... Možebi i molbata da mi ja uslišite. (Biskup mu pruža prsten na poljubac, tapša ga po ramenima).

STROSSMAYER: Sjedi, sine, i reci što te muči... Ovo je s nama moj brat u Kristu, Rački (Rački i Konstantin si klimnuše glavama).

KONSTANTIN: Eve so godini se skitam od nemile do nedrage, od Kiev do Moskva, i Petrograd barajći dobrotvor koj bi mi gi pečatel narodnite pesni koi sme gi sobirale jas i brat mi.

STROSSMAYER: A što kažu braća pravoslavna?

KONSTANTIN: Tie sekogaš portata mi ja pokažuvaa koja na ulica vodi.

STROSSMAYER: Čujem da si protivnik primanja grkokatoličke vjere kod bugarskih pravoslavaca...

KONSTANTIN: Vistina e... No, se obratuvam na vas kako najgolem katolik, oti čuv deka na vašata masa ima mesto i za braćata od druga vera i deka za vas e knjigata iznad verata i iznad politikata.

STROSSMAYER: Dobro si čuo... A čije su to pjesme, Konstantine?

KONSTANTIN: Pesnite se makedonski, narodni... sobrani širum B'lgarija, no najmnogu se od Makedonija, od ohridskata oblast... Zbornikot bi go imenuval "B'lgarski narodni pesni" od braćata Miladinovci, Dimitrija i Konstantina... Na makedonski jazik bi gi pečatel.

STROSSMAYER: Koliko ih je?

- KONSTANTIN: Šestotini sedumdeset i četiri... Napišani se so grčki bukvi. Ali jas bi gi pečatel na ćirilica...
- STROSSMAYER: Tiskaj ih, brate, ćirilicom... i tiskanje ću ti u Zagrebu platiti... Kod mene u seminaru ima mjesta, sjedi i radi!
- KONSTANTIN: Blagodaram. Neka vi Gospod plati, gospodine biskupe.
- STROSSMAYER: Tome se i nadam Konstantine. Ja plaću za sebe na drugom svijetu očekujem. /Konstantin se nakloni i izađe/.

Овој дијалог меѓу Јосип Јурај Штросмаер и Константин Миладинов во драмата „Златоустиот или тажниот дом хрватски“ е лоциран во Ѓаково, во седиштето на бискупот, во 1860 година, што може да се прочита во дидаскалиите од втората слика од драмскиот текст на Томаш. Фактот што средбата меѓу македонскиот поет Миладинов и хрватскиот бискуп Штросмаер е составен дел и на романот и на драмата зборува за тоа дека хрватскиот автор Стјепан Томаш му придава големо значење на оној дел од животот на хрватскиот бискуп Јосип Јурај Штросмаер што се однесува на финансирањето на Зборникот на Миладиновци. Со тоа, впрочем, и во романот („Златоустиот“) и во драмата („Златоустиот или тажниот дом хрватски“) се нагласува значењето на соработката меѓу двата словенски народи, меѓу двете култури (хрватската и македонската) во 19 век, но и потребата од натамошното продолжување на тој интеркултурен дијалог на крајот на 20 и на почетокот од 21 век, односно во нашето време на глобализирана комуникација меѓу народите и културите.

4. Заклучок

Хрватскиот современ писател Стјепан Томаш во две свои дела (еден роман и една драма) пишува за патешествието на македонскиот културен деец од 19 век Константин Миладинов при потрагата по издавач и финансиер за веќе собраните македонски народни песни. Крајната точка на Миладинов во тие негови напори е хрватскиот бискуп Јосип Јурај Штросмаер кој ќе го финансира печатењето на златната книга од македонскиот 19 век, односно Зборникот од браќата Миладиновци објавен на 24 јуни 1861 година во Загреб. Со тоа, хрватскиот мецена ги поврзува двата народа (хрватскиот и македонскиот) и двете култури (македонската и

хрватската) со една цврста и трајна нишка во идните времиња. Тој воспоставен македонско-хрватски (или хрватско-македонски) линк ќе најде свој одраз и во современоста наша, односно во романот „Златоустиот“ и во драмата „Златоустиот или тажниот дом хрватски“ од Стјепан Томаш.

Во двете книжевни дела е обработена средбата меѓу Јосип Јурај Штросмаер и Константин Миладинов што е клучен момент за публикувањето на Зборникот од македонски народни песни на струшките браќа Миладиновци. На тој начин, хрватско-македонската тријада Штросмаер – Миладинов – Томаш поврзува два века од две култури и на недвосмислен начин ја илустрира неминовноста од натамошни продлабочувања на македонско-хрватските, односно хрватско-македонските културни врски.

Литература

1. Калоѓера, Горан. 2005. *Браќата Миладиновци – легенда и стварност*. Превод Ранко Младеноски. Скопје: Современост.
2. Kalogjera, Goran. 2011. *Makedonsko devetnaesto stoljeće*. Zagreb: Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj.
3. Миладиновци, Димитрија и Константин. 1983. *Зборник на народни песни*. Под редакција на Харалампие Поленаковиќ и Тодор Димитровски. Скопје: Македонска книга.
4. Поленаковиќ, Харалампие. 1989. *Студии за Миладиновци*. Скопје: Македонска книга.
5. Тодоровски, Гане. 1990. *Македонската книжевност во XIX век*. Скопје: Наша книга.
6. Tomaš, Stjepan. 2005. *Zlatousti*. Osijek: Družba "Braća hrvatskog zmaja", Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Matica hrvatska.
7. Томаш, Стјепан. 2007. *Златоустиот*. Превод Ранко Младеноски. Скопје: Современост.

S U M M A R Y

MACEDONIAN POET KONSTANTIN MILADINOV IN THE WORKS OF THE CROATIAN WRITER STJEPAN TOMAS

This paper elaborates the presence of the 19th century Macedonian poet Konstantin Miladinov in two literary works of the contemporary Croatian author Stjepan Tomas. The cooperation between the Croatian bishop and patron Josip Juraj Strossmayer and Konstantin Miladinov for publishing the notable Collection by the Miladinov brothers found its reflection in the novel “The Goldenmouthed” (*Zlatousti*, 1993, translated into Macedonian in 2007) and the drama “The Goldenmouthed or the Sad Croatian Home” (*Zlatousti ili tužni dom hrvatski*, 1995) by the Croatian author Stjepan Tomas. Both Croatian literary works present the meeting between Miladinov and Strossmayer about the publication of the Collection of Macedonian Folk Songs. It is interesting that in the drama the dialogue between Strossmayer and Miladinov was conducted in Croatian (Strossmayer) and Macedonian (Miladinov). This paper will briefly present the historical circumstances in which the Collection by the Miladinov brothers was published. It will also elaborate the reflection of that event in the contemporary Croatian literature and its impact on further strengthening the cultural ties between Macedonia and Croatia.

Keywords: Miladinov, Strossmayer, Collection, folk songs, Tomas.

Белешка за изданието „Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични врски“

Изданието „Македонско-хрватски книжевни, културни и јазични врски“ претставува зборник на научни трудови од научниот собир, кој во организација на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје се одржа во периодот 27 – 29 септември 2013 година во Охрид.

Овој собир беше четврти по ред во рамките на интензивната научна и културна соработка помеѓу Институтот за македонска литература и Филозофскиот факултет при Универзитетот во Риека, која е официјализирана со договор меѓу двата универзитети од 2001 година. Првиот собир на заедничката тема се одржа во Риека (26 – 27 септември 2006), вториот во Охрид (10 – 11 октомври 2007) и третиот во Риека (23 – 25 март 2011). На последниов собир, меѓу 80-тината учесници, освен колегите од риечкиот универзитет, се вклучија и поголем број професори и истражувачи од Универзитетот „Јосип Јурај Штросмаер“ во Осиек, особено од Одделот за културологија, со кој Институтот во јуни 2013 година склучи договор за соработка во подрачјето на науката и високото образование. Исто така, на собирот зедоа учество истакнати научни и културни соработници, чија специјалност се поврзува со хуманистичките науки од универзитетите во Загреб, Пула и Задар. Од македонска страна, на собирот се одзваа голем број учесници од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје – научните институти за литература, јазик, фолкор, национална историја, Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Филозофскиот факултет, Факултетот за драмски уметности, како и учесници од државните универзитети во Штип и Тетово. Поттикнати од позитивните искуства со одржувањето на научните собири, сродните факултети и институти од двете земји, на меѓусебно задоволство, придонесуваат за унапредување и интензивирање на воспоставената научна соработка, која е веќе потврдена како традиционална. На собирот се разменија повеќе културни содржини, како на пр. промовирање на значајни книжевни и културни остварувања во доменот на македонско-хрватските врски во периодот помеѓу двата собири (Риека 2011 – Охрид 2013). Исто така, се отворија бројни дискусии на културолошки теми, како и дебати за актуелни прашања од современото научно и културно

живеење насочени кон продлабочување на врските помеѓу македонската и хрватската културна средина.

Изданието „Македонско-хрватски книжевни, јазични и културни врски“ опфаќа специјалистички и културолошки теми од сите периоди во развојот на македонската и хрватската литература и култура, во контекстот на македонско-хрватските поврзувања и проникнувања низ повеќе научни области: литература, лингвистика, културолошки студии, историја, етнологија и фолклор, драма, театрологија, филм и медиуми. Во воведниот дел се претставени излагањата на двајцата истакнати хрватски професори и македонисти, проф. д-р Горан Калоѓера и проф. д-р Златко Крамариќ. Понатаму, 60-тината реферати на реномирани автори, како и на млади истражувачи, се распределени во седум (7) тематски блокови: медијевистика, културна историја, лингвистика, современи книжевни проникнувања, поетски релации, интеркултурни комуникации и драма и театар. Со тоа се докажува сè поголемиот интерес за компаративно проследување на двете литератури и култури.

Овој зборник е издание на Институтот за македонска литература и се објавува на двата јазици – македонски и хрватски. Очекуваме рецензираните научни трудови да го засилат интересот за хрватската култура кај македонските книжевници и обратно за македонската култура кај културната јавност во Хрватска и да придонесат за поинтензивно поврзување, на лично и на институционално ниво, помеѓу авторите и помеѓу институциите од областа на хуманистичките науки во двете пријателски земји.

од Редакцијата

